

Szreter, Ryszard

Rola czasopisma "Economics" w upowszechnianiu nauczania ekonomiki w angielskich szkołach średnich (1949-1974)

Rozprawy z Dziejów Oświaty 25, 253-256

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RYSZARD SZRETER

ROLA CZASOPISMA „ECONOMICS” W UPOWSZECHNIANIU
NAUCZANIA EKONOMIKI W ANGIELSKICH
SZKOŁACH ŚREDNICH (1949—1974)¹

Aczkolwiek władze państwowe, opinia publiczna, naciski gospodarcze czy wreszcie wymagania wyższych uczelni i związanego z nimi systemu egzaminów wywierają wspólny wpływ na innowacje w szkolnictwie, to praktycznie w Anglii o programach nauczania decydują sami nauczyciele, a zwłaszcza kierownicy szkół.

Oczywiście, nie do pomyślenia są szkoły, w których nie nauczano by angielskiego, matematyki czy historii — choć co do tej ostatniej, to zakres i specjalizacja w klasach średnich i wyższych nie mało się różnią. Na przykład w szkole X specjalizacją do egzaminów może być Anglia średniowieczna, a w szkole Y Europa XX w. Różnorodność ta przejawia się jeszcze wyraźniej w odniesieniu do przedmiotów nowych, eksperymentalnych, np. we wprowadzeniu do programu danej szkoły języka hiszpańskiego lub geologii.

Przedmiotem naszych rozważań jest wprowadzenie ekonomiki do programu większości angielskich szkół średnich po drugiej wojnie światowej wysiłkiem „oddolnym” zainteresowanych osób prywatnych, tj. nauczycieli-specjalistów, a szczególnie rola, jaką odegrało w tej innowacji czasopismo specjalistyczno-dydaktyczne „Economics”, wydawane przez stowarzyszenie Economics Association.

Nauczanie ekonomiki w angielskich szkołach średnich zaczęło pojawiać się w dwudziestoleciu międzywojennym, choć tu i ówdzie odosobnieni entuzjaści podejmowali podobne próby już dużo wcześniej². W la-

¹ Pełny tekst artykułu pod tytułem *The subject — teaching periodical and curriculum innovation: the case of economics and economics in English schools, 1949—1974* został wydrukowany w „Journal of Curriculum Studies”, 1981, t. 13, nr 2, czerwiec.

² Zob. R. Gilmore, *The gradgrind school: political economy in the classroom*, „Victorian Studies”, 1967, t. 2; J. M. Goldstrom, *Richard Whately and political economy in school books, 1833—1880*, „Irish Historical Studies”, 1966—1967, t. XV; R. Szreter, *Attitudes to economics for secondary schools, 1918—1945*, „Economics”, 1965, t. VI.

tach trzydziestych XX w. grupa zainteresowanych tą sprawą nauczycieli londyńskich zaczęła organizować dyskusję, a w 1939 r. powzięła decyzję założenia Economics Association.

Ponieważ wojna stanęła temu na przeszkodzie, próby ponowiono zaraz po jej zakończeniu. Już w 1947 r. Stowarzyszenie Ekonomiczne ukonstytuowało się formalnie. Zamiar wydawania czasopisma poświęconego praktycznym problemom nauczania nowego przedmiotu — w szkołach średnich, a także w *technical colleges*, do których uczęszczali głównie dorośli — pojawił się dość wcześnie, ale pierwszy numer „Economics” ukazał się dopiero w 1949 r.

Od początku ukazywania się każdy numer dzielił się w zasadzie na trzy działy: Economics, tj. artykuły z zakresu samej nauki ekonomicznej; Economics Education, podstawowa materia periodyku, tj. artykuły dotyczące programów i metodyki nauczania, oraz recenzje. Aczkolwiek pierwszy dział sugerował, że „Economics” jest czasopismem specjalistyczno-ekonomicznym, to charakter i poziom drukowanych w nim artykułów, a jeszcze bardziej całokształt działu drugiego, wskazywały na czasopismo pedagogiczno-dydaktyczne, poświęcone nauczaniu danego przedmiotu. Nie jest to periodyk ściśle naukowy w rodzaju „English Historical Review” bądź polskiego „Kwartalnika Historycznego”; lecz czasopismo typu „Teaching History” bądź polskich „Wiadomości Historycznych”. „Economics” ukazywało się najpierw raz w roku — i to raczej nieregularnie, a później dwa razy. Od 1962 r. wydawano trzy numery rocznie, a od 1975 r. pismo przekształcone zostało w kwartalnik.

W okresie 1949—1974 ukazało się 48 numerów „Economics”. W dziale Economics Education podejmowane były następujące tematy bądź dziedziny pracy nauczycielskiej:

Programy nauczania (np. dla danego rocznika)	44	poz.
Metodyka nauczania	46	”
Materiały pomocnicze (np. filmy)	24	”
Egzaminy i testy	10	”
Różne (np. stosowane badania pedagogiczne)	51	”

Autorami artykułów (pełne dane w „Journal of Curriculum Studies”) byli bezpośrednio zainteresowani nauczyciele, wykładowcy seminariów nauczycielskich i uniwersyteckich wydziałów pedagogiki, rzadziej ekonomiści z wydziałów ekonomiki oraz urzędnicy państwowi zajmujący się sprawami gospodarczymi i przedstawiciele związków zawodowych.

W latach 1949—1974 powiększała się również w szybkim tempie liczba członków Economics Association, którego organ był ich głównym łącznikiem. Rosła też liczba szkół, w których programie figurowała ekonomika, a tym samym liczba uczących się tego przedmiotu. Chodzi tu głównie o uczniów przygotowujących się do egzaminu na poziomie maturalnym, „A—level”, tj. Advanced level of the General Certificat

of Education, który zdaje około 12—15% najzdolniejszej młodzieży (oraz sporo dorosłych dążących do podniesienia swoich kwalifikacji) w wieku lat 18, specjalizujących się normalnie w trzech przedmiotach. Liczba ich wzrastała też wśród kandydatów do „O—level”, tj. Ordinary level (25—30%), młodzieży, przeciętnie w wieku 16 lat (a nawet wśród młodszych i mniej zdolnych chłopców i dziewcząt). A oto dane:

	Członkostwo Economics Association	„A—level”	„O—level”
1954	130	1 874	1 509
1959	245	3903 ³ (1960 : 5084)	4 916
1964	645	11 919	11 243
1969	1249	24 671	34 828
1974	2189	28 376	50 820

Rozwój planowania gospodarczego oraz związanych z nim studiów teoretycznych i rozbudowa wydziałów nauk ekonomicznych w uczelniach wyższych w latach 1950 z pewnością rzutowały pozytywnie na wejście ekonomiki do programu szkół średnich w latach 1960⁴. Niechętnie jednak ustosunkowała się do tego novum znaczna większość uniwersyteckich wykładowców ekonomii. Ich zdaniem była ona zbyt „trudna” dla 16—17-latków i bynajmniej nie pomagała w ewentualnych późniejszych studiach na uniwersytecie⁵ — gdzie nie ułatwiała też wcale pracy dydaktycznej, zakładającej zupełną nieznaną ekonomiki wśród studentów, coraz większa grupa „obytych” z przedmiotem. Negatywne stanowisko względem nauczania ekonomiki w szkołach zajęła też państwowa Rada Szkół, tzw. Schools Council, założona w 1964 r., która zajmowała się programami, metodami nauczania i egzaminami, postępując wedle „egalitarnego” choć niezbyt gruntownie przemyślanego poglądu, że wiedza z zakresu nauk społecznych skuteczniej docierałaby do młodzieży nie przez specjalistyczną ekonomikę czy socjologię,

³ Dane za rok 1960 świadczące o 30,3% wzroście oznaczają powrót do trendu po nietypowym niskim wzroście liczby uczniów o 4,7% w roku 1959 w porównaniu z 1958.

⁴ Brak na ogół studiów dotyczących „zapóźnienia” treści programów szkolnych w porównaniu z programami wyższych uczelni, zob. jednakże H. W. Voegelé, *The diffusion of Keynesian macroeconomics through American high school textbooks, 1936—1970*, [w:] W. A. Reid, D. F. Walker [red.], *Case studies in curriculum change*, London 1975.

⁵ Opyry ekonomistów uniwersyteckich nakreślił L. C. Robbins, *The teaching of economics in schools and universities*, „Economic Journal”, 1956, t. 65, contra — empirycznie — pogładowi, że nauka ekonomiki już w szkole szkodzi później studiom uniwersyteckim, zob. C. D. Harbury, R. Szreter, *The influence upon university performance of the study of economics at school*, „Journal of the Royal Statistical Society”, 1968, S. A, t. 131.

ale przez zintegrowane programy „Social Studies”. Ministerstwo Oświaty zajęło w kwestii nowego przedmiotu stanowisko neutralne, podobnie jak JKM Inspektorat szkół, który przez pierwsze kilkanaście lat obserwował zjawisko bez specjalnego zainteresowania, nie ingerując w nie. Później, uznawszy, że ruch „oddolny” wart jest uznania, zaczął od roku 1966 organizować wakacyjne kursy dokształcające dla nauczycieli ekonomiki.

Stanowisko kierowników szkół średnich było rozmaite. Jedni sami chętnie włączali ekonomikę do programów swych szkół, inni nie chcieli wprowadzać tego przedmiotu nawet wówczas, gdy mieli już u siebie nauczycieli-specjalistów wykładających np. geografię czy historię.

Ostatecznie o utrwaleniu się ekonomiki w programach szkół zdecydowały wielki rozkwit i popularność nauk społecznych w latach 1960. Działacze oświatowi liczyli przede wszystkim na to, że nauki te staną się pomostem nad pogłębiającą się przepaścią pomiędzy dwoma kulturami: tradycyjną humanistyczną a nową, opartą na naukach ścisłych i technologii. Ważnym czynnikiem była też zaangażowana, uparta i nieustająca działalność Economics Association a niemałą rolę w tej dziedzinie odegrało również czasopismo „Economics”.